

исследования и опыт помощи. – 1999. - №2. – С. 5-20. 4. Ковязина М.С. О некоторых аспектах межполушарного взаимодействия в двигательных функциях у детей в норме и с синдромом Дауна / М.С Ковязина, Е.Ю. Балашова // Вестн. Моск. Ун-та. Сер. 14. Психология. - № 4. - 2008. – С.54-66. 5. Семенович А.В. Введение в нейропсихологию детского возраста: Учебное пособие. — М.: Генезис, 2005. — 319 с.

References

1. Ahutina T.V. Metodologija nejropsihologicheskogo soprovozhdenija detej s neravnomernost'ju razvitija psihicheskikh funkcij / T.V.Ahutina, N.M. Pylaeva //A.R. Lurija i psihologija XXI veka. Doklady vtoroj mezhdunarodnoj konferencii, posvjashhennoj 100-letiju so dnja rozhdenija A. R. Lurija [pod red. T.V. Ahutinoj, Zh.M. Glozman]. – М.: “Smysl”, 2003. – 365 s. 2. Baulina M.E. Problema izuchenija razvitija v ontogeneze vysshih psihicheskikh funkcij detej s sindromom Dauna // Aktual'nye problemy gumanitarnyh i estestvennyh nauk. - №6-2. – 2015. – С. 169-172. 3. Kovjazina M.S. Pilotazhnoe nejropsihologicheskoe issledovanie detej s sindromom Dauna / M.S. Kovjazina, M. S. Shapiro / Osobyj rebenok: issledovanija i opyt pomoshhi. – 1999. - №2. – С. 5-20. 4. Kovjazina M.S. O nekotoryh aspektah mezhpolutsharnogo vzaimodejstvija v dvigatel'nyh funkcijah u detej v norme i s sindromom Dauna / M.S Kovjazina, E.Ju. Balashova // Vestn. Mosk. Un-ta. Ser. 14. Psihologija. - № 4. - 2008. – С.54-66. 5. Semenovich A.V. Vvedenie v nejropsihologiju detskogo vozrasta: Uchebnoe posobie. — М.: Genезis, 2005. — 319 s.

Найдьонова Г.О., Гроза Т.В. Нейропсихологічний підхід у роботі з дітьми з синдромом Дауна

У статті розглядається проблема нейропсихологічного вивчення та корекції ВПФ у дітей з синдромом Дауна. На основі аналізу наукових джерел визначено деякі нейропсихологічні особливості ВПФ у дітей з синдромом Дауна. Виділено та описано основні підходи до нейропсихологічної корекції ВПФ у дітей з вираженою нерівномірністю розвитку вищих психічних функцій, в тому числі і з Даун-синдромом; визначено та обґрунтовано їх переваги та недоліки.

Ключові слова: синдром Дауна, нейропсихологія, вищі психічні функції, нейропсихологічна корекція.

Найдёнова А.А., Гроза Т.В. Нейропсихологический подход в работе с детьми с синдромом Дауна

В статье рассматривается проблема нейропсихологического изучения и коррекции ВПФ у детей с синдромом Дауна. Описываются некоторые нейропсихологические особенности ВПФ у детей с синдромом Дауна на основе анализа научных исследований. Выделены и описаны подходы к нейропсихологической коррекции ВПФ у детей с выраженной неравномерностью ВПФ, в том числе и с синдромом Дауна.

Ключевые слова: синдром Дауна, нейропсихология, высшие психические функции, нейропсихологическая коррекция.

Naydonova G.O., Hroza T.V. Neypshychological approach to the work with the children with Down's syndrome

The article examines the issue of neuropsychological investigation and correction of higher mental functions in children with Down's syndrome. Some neuropsychological peculiarities of higher cognitive functions in children with Down's syndrome have been depicted. The main approaches and strategies of neuropsychological approach in correction of children with Down's syndrome have been outlined and described, including their shortcomings and advantages.

Keywords: Down's syndrome, neuropsychology, higher mental (cognitive) functions, neypshychological correction.

Стаття надійшла до редакції 29.02.2016 р.

Статтю прийнято до друку 06.03.2016 р.

Рецензент: д.психол.н., проф. Руденко Л.М.

УДК 376.015.31-056.36: 81:316.47

ДО ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Омельченко М. С., kuznetsovams@mail.ru,

Лютенко І. М., logoped2205www@mail.ru

Формування комунікативної діяльності – один із провідних напрямків роботи у закладах для дітей із порушеннями інтелекту, що пояснюється значним впливом спілкування з оточуючими на розвиток пізнавальної, емоційної, інтелектуальної сфер дитини, вміння оцінювати себе та інших людей.

Комунікативні уміння та навички формуються від перших днів і протягом всього життя дитини. Від рівня їх розвитку залежить успішність встановлення взаємозв'язків з

однорітками та дорослими, пристосування до нових умов у соціальному оточенні, формування таких рис особистості як ввічливість, товариськість, вміння долати перешкоди та усувати непорозуміння, доброзичливість, комунікабельність та ін., які чинять значний позитивний вплив на навчальну діяльність та психофізичний розвиток дитини в цілому [5, с. 34].

Вчені В.В. Давидов, О.В. Запорожець, М.І. Лісіна, О.М. Леонтьєв та ін. зазначають, що

починати формування комунікативних навичок та вмінь необхідно від самого малечку. Процес закладання комунікативної діяльності дитини у деяких родинах іноді порушується. Причинами можуть стати відсутність батьківського піклування, обмеження соціального оточення, часті та важкі соматичні захворювання, у результаті яких дитина майже весь час проводить вдома і не має можливості спілкуватися з однолітками. Також однією з таких причин може стати порушення інтелекту, які не лише затримують процес формування комунікативної діяльності, але й гальмують та спотворюють весь психофізичний розвиток дитини [2, с. 12].

Вивченням проблеми формування комунікативних навичок дітей із порушеннями інтелекту займалися вчені Т.О. Власова, С.Д. Забрамна, В.І. Лубовський, О.Р. Малер, М.С. Певзнер, В.Г. Петрова, Ж.І. Шиф та інші. Було виявлено, що для даної категорії дітей характерні такі труднощі як запізнення термінів формування комунікативної функції, відсутність бажання йти на контакт з дорослими та однолітками, ситуативне розуміння зверненого мовлення, пізня поява фрази. Такі особливості комунікативної діяльності негативно позначаються на формуванні лексико-граматичної сторони мовлення, спричиняють труднощі оволодінням зв'язним мовленням, ускладнюють сприймання творів художньої літератури [3, с. 15].

Таким чином, приходячи до школи учні з порушеннями інтелекту часто не можуть адаптуватися у новому оточенні, з трудом встановлюють міжособистісні зв'язки, навички спілкування у них недостатньо сформовані і дуже слабо проявляються у загальній діяльності, що часто ускладнює або навіть унеможливує проведення деяких видів дослідницької роботи з такими ними.

Виходячи з цього, комунікативна діяльність дітей із порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку потребує докладного вивчення та пошуків ефективних шляхів корекції.

З метою вивчення особливостей комунікативної діяльності дітей із порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку було розроблено і проведено експериментальне

дослідження. Дана робота мала спрямування на вирішення наступних завдань:

- з'ясування рівня сформованості навичок культури спілкування;
- визначення ступеню ініціативності у спілкуванні;
- дослідження вміння дітей вербально вирішувати проблемні ситуації.

Результати експериментальної роботи показали, що досліджувані учні (72 дитини) виявили середній (43%) та низький (57%) рівні розвитку комунікативних навичок. Розглянемо ці рівні докладніше.

Більшість дітей із низьким рівнем розвитку комунікативних навичок відразу проявляли інтерес до співбесідника, проте він швидко згасав і вони починали відволікатися, займатися сторонніми справами. Навчальна тематика була їм взагалі нецікавою. До дорослих такі учні зверталися на «ти», під час бесіди крутилися, ставили недоречні питання, часто не розуміли експериментатора, майже не давали правильних відповідей. Частина дітей із низьким рівнем сформованості комунікативних навичок агресивно реагували на спроби зав'язати з ними діалог, нервували, всіма силами уникали контакту.

Працюючи у парах на другому етапі експерименту, діти з низьким рівнем розвитку комунікативних навичок не розуміли завдання і не звертали уваги одне на одного, що свідчить про невміння самостійно встановлювати контакти між собою та виконувати спільну справу.

Більш високі результати показали діти з середнім рівнем розвитку комунікативних навичок. На першому етапі експерименту вони, здебільшого, відразу йшли на контакт, проте часто не правильно розуміли питання дорослого. Відповіді, як правило, були односкладними, з різким порушенням логіки висловлювань. Коли учні відчували, що бесіда набуває навчального характеру – швидко втрачали інтерес, намагалися змінити тему або закінчити діалог.

На другому етапі експерименту діти з середнім рівнем розвитку комунікативних навичок охоче бралися виконувати завдання, проте не могли правильно збудувати діалог між собою задля досягнення спільної мети. Коли дорослий допомагав учням поєднатися,

виконуючи завдання, вони все одно працювали мовчки, не звертаючись одне до одного.

На основі результатів проведеного експериментального дослідження було розроблено наступні методичні рекомендації щодо корекції комунікативних навичок дітей із порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку:

- необхідність вивчення особистості дитини на уроках та у позакласний час;
- широке використання різних видів наочності у процесі формування комунікативної діяльності;
- створення дорослими різних ситуацій, які б провокували появу висловлювань та активізували діалогічне мовлення дітей;
- корекція фонетико-фонематичної сторони мовлення учнів;
- виховання адекватних реакцій на різні соціальні явища та події;
- корекційна робота над емоційним забарвленням мовлення.

Розглянемо запропоновані рекомендації докладніше.

Необхідність вивчення особистості дитини на уроках та у позакласний час.

Всебічне та систематичне вивчення особливостей особистості є обов'язковою умовою у роботі з корекції комунікативної діяльності учня. Особистість та комунікативна сфера мають тісний взаємозв'язок: з одного боку, характер дитини, поведінка, особливості її сприйняття оточуючих безпосередньо впливають на формування та прояв у неї комунікативних навичок таких як уміння вести діалог, чітко та адекватно висловлювати думки, заручитися підтримкою співбесідника, в також вислухати його. З іншого боку, рівень володіння комунікативними уміннями та навичками так чи інакше впливає на такі властивості особистості, у яких виражається її ставлення до явищ соціуму, природи та праці навколишніх.

Визначимо основні положення щодо вивчення особистості учнів із порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку:

- вивчення має бути спрямоване на виявлення особливостей процесу психічного розвитку дитини;
- вивчення має проводитися у постійній динаміці, свіжі результати повинні весь час зіставлятися з попередніми для того,

щоб педагог краще міг простежувати тенденцію розвитку дитини;

- діагностика особистості дитини з порушеннями інтелекту повинна враховувати зону її найближчого розвитку»;
- врахування вікових особливостей, анамнезу дитини, її соціального оточення;
- проведення вивчення у природніх умовах навчально-виховного процесу.

У роботі з вивчення особистості учнів із порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку можна використовувати такі методи як спостереження, бесіду, аналіз продуктів діяльності.

Широке використання різних видів наочності у процесі формування комунікативної діяльності.

Наочність часто використовується для підвищення ефективності роботи з формування комунікативної діяльності дітей. Можна використовувати такі види роботи з наочністю як:

- спільна робота учнів у парах або групах за наочною інструкцією;
- обговорення дітьми різних видів наочності (картин, моделей або макетів, предметів тощо);
- використання наочності при проведенні дидактичних ігор та завдань, спрямованих на корекцію комунікативної діяльності учнів. Наприклад: дитина словами описує певний предмет, картинку, живу істоту. Інші повинні вгадати, про що йде мова. Коли всі діти висловлять свою версію, їм потрібно показати відгадку;
- також сюди обов'язково слід віднести проведення з групою дітей різних вправ, ігор, дослідів, моделювання з обов'язковим обговоренням ходу роботи та результатів.

Створення дорослими різних ситуацій, які б провокували появу висловлювань та активізували діалогічне мовлення дітей.

Такі ситуації можна створювати штучно на різних уроках та позакласних заняттях, а також використовувати реальні, які відбуваються між дітьми протягом дня у школі.

Формувати в учнів уміння обирати та співвідносити зміст та форму своїх висловлювань відповідно до певних обставин можна шляхом влаштування проблемних

ситуацій, інсценувань за темами, організації суспільно-корисної роботи. У процесі цих видів діяльності діти будуть у невимушених та цікавих обставинах контактувати одне з одним, а педагог при цьому має контролювати цей процес і вчасно вносити корективи.

Наприклад, дітям можна дати спільне завдання – полоти квіти, при цьому лійок вистачить не всім. Діти, у яких не буде лійок, мають попросити їх у товаришів. Також можна запропонувати учням інсценувати певну казку: залучати їх до обговорення сюжету, розподілення ролей, вибору декорацій тощо.

Корекція фонетико-фонематичної сторони мовлення учнів.

Корекційно-логопедична робота безпосередньо пов'язана з факторами, що сприяють ефективному формуванню комунікативних навичок учнів із порушеннями інтелекту:

- чітке та правильне вимовлення звуків робить мовлення дитини більш зрозумілим для оточуючих;

- правильне сприймання та диференціація звуків у словах, у свою чергу, роблять мовлення оточуючих більш зрозумілим для учня, що значно полегшує процес спілкування;

- правильне вимовлення звуків під час розмови додає дитині впевненості у собі.

Така робота повинна проводитися логопедом школи в індивідуальному порядку.

Виховання адекватних реакцій на різні соціальні явища та події.

Необхідною ланкою у системі роботи над корекцією комунікативної діяльності учнів із порушеннями інтелекту є виховання у них адекватних реакцій на соціальні події та явища: дотримання правил ввічливості; вміння оцінити пропозицію з боку оточуючих, якщо треба, відмовити у соціально прийнятній формі; вміння звернутися за допомогою у разі необхідності; вміння правильно відреагувати на прохання допомоги з боку оточуючих; можливість відчувати і адекватно реагувати на настрій співбесідника (здатність утішити, підбадьорити, заспокоїти тощо) та ін.

Така робота повинна здійснюватися як на уроках так і поза ними. Використовуються такі методи як показ прикладу, моделювання різноманітних ситуацій, обговорення художніх

творів та наочності, аналіз реальних ситуацій, вправи, дидактичні ігри.

Корекційна робота над емоційним забарвленням мовлення.

Як показали результати дослідження, діти з порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку не лише майже не відчують та не вміють впливати на настрій співбесідника, але й часто не можуть емоційно забарвити власні висловлювання. Це значно утруднює процес спілкування та встановлення міжособистісних зв'язків з оточуючими.

Можна виділити наступні прийоми роботи з формування емоційного забарвлення мовлення в учнів із порушеннями інтелекту:

- називання та підтримка педагогом емоційних реакцій та станів учня, що сприяє усвідомленню дитиною своїх емоційних переживань;

- вербальний опис учнем свого емоційного стану та його відображення у продуктах діяльності з метою фіксування емоції;

- організація спільної діяльності дитини з дитиною чи дорослим з метою формування уміння узгоджено діяти одне з одним, реагувати на стан партнера;

- використання вправ та ігор: на розпізнавання інтонації (весела, сумна, плаксива, налякана тощо), навчання пантоміміці, жести, пози (угадання різних емоційних рухів, розпізнавання жестів, «живі картинки»);

- навчання дитини правилам етикету;

- використання художньої літератури (обговорення персонажів, висловлювання своїх емоцій стосовно змісту тексту, розігрування сценарію тощо);

- прослуховання музики, відображення емоцій у продуктах діяльності;

- вирішення моральних ситуацій.

Корекційна робота з формування емоційної виразності висловлювань дітей із порушеннями інтелекту не повинна набувати характеру формальності, а має проводитися разом із становленням справжніх емоцій та почуттів учнів.

Корекція комунікативної діяльності дітей із порушеннями інтелекту – складний та тривалий процес, що вимагає серйозного підходу з боку не лише педагогів та вихователя у школі, але й батьків. Таким чином, зазначені

рекомедації можуть використовуватися дорослими не лише у навчальному закладі, але й і у повсякденній діяльності дітей.

Вирішення проблеми корекції комунікативної діяльності дітей із порушеннями

інтелекту молодшого шкільного віку не обмежується представленими рекомендаціями, а потребує більш докладного вивчення та розроблення на матеріалі різних шкільних предметів та позакласної діяльності учнів.

Література:

1. Бадер В. Розвиток зв'язного мовлення школярів / В. Бадер // Рідна школа. – 1999. – № 11. – С.60-62. 2. Власова Т. А. О детях с отклонениями в развитии / Т. А. Власова, М. С. Певзнер. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : "Просвещение", 1973. – 175 с. 3. Лубовский В. И. Развитие словесной регуляции действий у детей (в норме и патологии); Науч.-исслед. ин-т дефектологии Акад. пед. наук СССР / В. И. Лубовский. – Москва : Педагогика, 1978. – 224 с. 4. Нікоденко Л. Т. Розвиток мовлення молодших школярів / Л. Т. Нікоденко // Початкова школа. – 1987. – №7. – С.39-44. 5. Семиченко В. А. Психологія спілкування. / В.А. Семиченко – Київ : «Magistr-S», 1998. – 152с.

References

1. Bader V. Rozvitok zv'jaznogo movlennja shkoljariv / V. Bader // Ridna shkola. – 1999. – № 11. – S.60-62. 2. Vlasova T. A. O detjah s otklonenijami v razvitii / T. A. Vlasova, M. S. Pevzner. – 2-e izd., ispr. i dop. – Moskva : "Prosveshhenie", 1973. – 175 s. 3. Lubovskij V. I. Razvitie slovesnoj reguljicii dejstvij u detej (v norme i patologii); Nauch.-issled. in-t defektologii Akad. ped. nauk SSSR / V. I. Lubovskij. – Moskva : Pedagogika, 1978. – 224 s. 4. Nikodenko L. T. Rozvitok movlennja molodshih shkoljariv / L. T. Nikodenko // Pochatkova shkola. – 1987. – №7. – S.39-44. 5. Semichenko V. A. Psihologija spilkuvannja. / V. A. Semichenko – Kiiiv : «Magistr-S», 1998. – 152s.

Омельченко М.С. До проблеми корекції комунікативної діяльності дітей із порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку.

Дана стаття присвячена проблемі корекції комунікативної діяльності дітей із порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку.

Автор проводить короткий аналіз вивчення питання формування комунікативних навичок у дітей у загальній психології та корекційній психопедагогії, доводить його актуальність, представляє результати експериментального дослідження, проведеного з метою вивчення особливостей комунікативної діяльності учнів молодших класів із порушеннями інтелекту: з'ясування рівня сформованості навичок культури спілкування; визначення ступеню ініціативності у спілкуванні; дослідження вміння вербально вирішувати проблемні ситуації.

На основі представленої характеристики досліджуваних, у статті запропоновано методичні рекомендації щодо корекції комунікативної діяльності даної категорії дітей: необхідність вивчення особистості дитини на уроках та у позакласний час; широке використання різних видів наочності; створення дорослими різних ситуацій, які б провокували появу висловлювань та активізували діалогічне мовлення дітей; корекція фонетико-фонематичної сторони мовлення учнів; виховання адекватних реакцій на різні соціальні явища та події; корекційна робота над емоційним забарвленням мовлення.

Автор вказує на особливості застосування представлених рекомендацій у корекційно-навчальному процесі, а також зазначає напрямки подальшого розроблення проблеми корекції комунікативної діяльності дітей із порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку.

Ключові слова: діти з порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку, комунікативна діяльність, комунікативні навички, корекція, методичні рекомендації.

Омельченко М.С. К проблеме коррекции коммуникативной деятельности детей с нарушениями интеллекта младшего школьного возраста.

Данная статья посвящена проблеме коррекции коммуникативной деятельности детей с нарушениями интеллекта младшего школьного возраста.

Автор проводит краткий анализ изучения вопроса формирования коммуникативных навыков у детей в общей психологии и коррекционной психопедагогике, доказывает его актуальность, представляет результаты экспериментального исследования, проведенного с целью изучения особенностей коммуникативной деятельности учеников младших классов с нарушениями интеллекта: выяснение уровня сформированности навыков культуры общения; изучения степени инициативности в общении; исследование умения вербально решать проблемные ситуации.

На основе представленной характеристики испытуемых, в статье предложены методические рекомендации коррекции коммуникативной деятельности данной категории детей: необходимость изучения личности ребенка на уроках и во внеклассное время; широкое использование разных видов наглядности; создание взрослыми разных ситуаций, которые бы провоцировали появление высказываний и активизировали диалогическую речь детей; коррекция фонетико-фонематической стороны речи учащихся; воспитание адекватных реакций на различные социальные явления и события; коррекционная работа над эмоциональным окрасом речи.

Автор указывает на особенности использования представленных рекомендаций в коррекционно-учебном процессе, а также определяет направления дальнейшей разработки проблемы коррекции коммуникативной деятельности детей с нарушениями интеллекта младшего школьного возраста.

Ключевые слова: дети с нарушениями интеллекта младшего школьного возраста, коммуникативная деятельность, коммуникативные навыки, коррекция, методические рекомендации.

Omelchenko M.S. To a problem of correction of communicative activity of children with intellectual disabilities of primary school age.

This article is devoted to the correction of communicative activity of children with intellectual disabilities of primary school age.

Author conducts a brief analysis of the study of the question of formation of communicative skills of children in general psychology and correctional pedagogical psychology proves its relevance, presents the results of an experimental study conducted in order to study characteristics of communicative activity of students of junior classes with intellectual disabilities: finding the level of formation of culture of communication skills; study the degree of initiative in communication; study skills verbally solve problematic situations.

On the basis of the characteristics of the subjects in the article offered methodical recommendations correction of communicative activity of this category of children: need to study the personality of the child in the classroom and during extracurricular time; the widespread use of different types of visibility; creation by adults of different situations that could provoke the appearance of speech and activated dialogical speech of children; correction of phonetic-phonemic speech of the schoolchildren; education adequate responses to various social phenomena and events; correctional work on the emotional coloration of speech.

The author indicates the features of use of the recommendations, in correctional and educational process, and also determines the direction of further development of the problem of correction of communicative activity of children with intellectual disabilities of primary school age.

Keywords: children with intellectual disabilities of primary school age, communication activities, communication skills, correction, methodological recommendations.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2016 р.

Статтю прийнято до друку 05.03.2016 р.

Рецензент: д.п.н. Мамічева О.В.

УДК: 376-053.4-056.264:159.942

**ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Пилипенко О. М., pilipenkoolesya@mail.ru

Сучасною тенденцією розвитку психологічної науки є активізація досліджень, присвячених становленню особистості, соціальної ситуації розвитку індивіда, ефективності його діяльності. Особливого значення означена проблема набуває стосовно дітей, для ефективної соціалізації яких необхідні вміння, що забезпечують продуктивність провідної діяльності, спілкування з оточуючими, пізнавальний розвиток. Одним з найголовніших чинників, що забезпечують означені процеси є сформований на достатньому рівні емоційний інтелект.

У період шкільного навчання, коли вимоги щодо індивіда стосуються як навчання, так і спілкування з оточуючими, становлення соціометричного статусу в колективі, проблема становлення емоційного інтелекту набуває особливого значення. Але найбільшої актуальності набуває проблема вивчення емоційного інтелекту у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, оскільки мовленнєва патологія перешкоджає повноцінному спілкуванню цих дітей і опанування

соціальними, емоційними еталонами поведінки зокрема.

Результати психологічних досліджень емоційної сфери дітей з мовленнєвими порушеннями представлено в роботах Л.Волкової, С.Дмитрієвої, Р.Мартинової, В.Селіверстова, О.Тихонової, І.Чистоградової, Л.Шипіціної, в яких автори відзначають недостатню самостійність, домінування негативних почуттів, підвищену схильність до стресових станів у дітей з різними варіантами мовленнєвих відхилень.

Найбільш дослідженим, вважається, емоційно-психічний розвиток у дітей із заїканням. В окресленому напрямі здійснювали дослідження Л.Белякова, Н.Власова, Г.Волкова, В.Ковшиков, В.Селіверстов, Н.Чевельова тощо. Типовою психічною ознакою заїкання є страх перед мовленням (логофобія), який впливає на характер дітей в цілому, що проявляється у пасивності, байдужості, неувважності, невпевненості, замкнутості, сором'язливості, спостерігається тривожно-недовірливий характер, підозрілість, фобічні стани, схильність